

Alahärmä - kahdesta kielialueesta muodostunut pitäjä

Hallinnolliset olot

Vakinaisen asutuksen syntyessä 1500-luvulla Härmän tienoon silloinen erämaa kuului kahteen eri hallintopitäjään Kyröön ja Pietarsaareen. Alue lienee jaettu näiden pitäjien kesken joskus keskiajalla ja rajapyykiksi oli tullut Vuoskivi, joka sijaitsee Alahärmän kirkosta reilu kilometri pohjoiseen Lapuanjen varrella. Vakinaisen asutuksen syntymistä seuranneina vuosikymmeninä Vuoskivestä etelään sijainnut V u o h i s l u o m a lukeutui Kyröön, Vuoskivestä pohjoiseen sijainnut V u o s k o s k i Pietarsaareen.

Härmän tienoon maallis-hallinnolliset olot pysyivät 1600-luvulta alkaen samanlaisina vuosikymmenestä toiseen. Vuohisluoma tuli vuonna 1608 virallisesti perustetun Lapuan hallintopitäjän alaisuuteen Lapuan irtauduttua jo aiemmin Kyröstä. Vuohisluoma oli jo Kyrön aikana maakirjakylä ja sai nimeksi N a r a s l u o m a, jonka talot löytyvät maakirjoissa Lapuan pitäjän alaisuudesta vuoteen 1830 asti.

Vuoskoski oli aluksi vain Pietarsaaren Jepuan ja lopulta Ylijepuan eteläinen osa. Se siirrettiin Pietarsaaresta vuonna 1607 lohkaistun Uudenkaarlepyyn yhteyteen. Vuoskosken talot löytyvät maakirjoissa Uudenkaarlepyyn pitäjän alaisuudesta vuoteen 1830 asti.

Vuonna 1830 Härmän alueesta tuli selvä hallinnollinen kokonaisuus, kun viranomaiset irroittivat kappelin alueen Naarasluoman ja Jepuan kylistä ja muodostivat siitä Hakolan, Härmän, Vuoskosken ja Heikkilän kylät. Kunnallisen itsehallinnon ajan koittaessa paikkakunta oli jo valmiiksi jaettuna jokseenkin samansuuruisiin hallintopiireihin. Järjestelmää ehdittiin kokeilla runsaan kahden vuosikymmenen ajan ennen paikkakunnan itsenäistymistä. Alahärmän kunnan perustamispäätöksen taustalla oli kruunun asetus (6.2.1865) kunnallisesta itsehallinnosta, jossa vaadittiin toimenpiteitä kunnan ja seurakunnan erottamisesta toisistaan. Päätöstä vauhditti se seikka, että kappelin Ylipää eli Härmän ja Hakolan kylät pääsivät irtautumaan Lapuan kirkkoherrakunnasta 1867 toukokuun alusta lukien. A l a h ä r m ä n kunta perustettiin 27.5.1867 kunnalliskokouksessa.

Lähteet:

- *Alahärmän Historia I, s. 231-233, kirjoittanut Eero Kojonen, julkaisijat Alahärmän kunta ja seurakunta, Ykkös-Offset Oy, Vaasa 1993*
- *Alahärmän Historia II, s. 179, kirjoittanut Eero Kojonen, julkaisijat Alahärmän kunta ja seurakunta, Ykkös-Offset Oy, Vaasa 2004*

Kirkolliset olot

Vuohisluoman ensimmäisten asukkaiden seurakunta Kyrö oli suomenkielinen, Vuoskivestä pohjoiseen asuvien vuoskoskelaisten kirkonkylässä Pietarsaaressa puhuttiin etupäässä ruotsia. Kirkkomatkat lyhenivät hieman Lapuan kirkon rakentamisen jälkeen ja sen itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi korottamisen (v. 1581) jälkeen, kun Vuohisluoma (myöh. Naarasluoma) siirrettiin Lapuan alaisuuteen. Jumalanpalvelukset olivat suomenkielisiä.

Vastaava tapahtui Vuoskosken osalta, kun Uudenkaarlepyyn kirkkoherrakunta muodostettiin vuonna 1607. Täällä jumalanpalvelukset olivat ruotsinkielisiä.

Naarasluoman oman kappelin rakentamiseen oli ryhdytty jo ennen seurakunnan perustamista ja se valmistui todennäköisesti vuonna 1675. Naarasluoman seurakunnan syntypäätös tehtiin 1. maaliskuuta 1676 pidetyssä Uudenkaarlepyyn piispantarkastuksessa. Asia vahvistettiin kaiketi aivan lähipäivinä Lapualla. Naarasluoman Alapään talot löytyvät Lapuan kirkonkirjoista vielä jaksolla 1667-1749 (UK109 I Aa:1)

1690-luvulla Naarasluoman ja Vuoskosken kylien muodostaman seurakunnan yhteiseksi nimeksi omaksuttiin H ä r m ä, pappilan nimen mukaan. Kun kappelin tarjoamia palveluja käyttivät 1700-luvun vaihteesta lähtien myös Pietarsaareen kuuluneet Ala-Kortesjärven talot, Härmän kappeliin kuului kolmen hallintopitäjän väkeä, nimittäin Lapuan, Uudenkaarlepyyn ja Pietarsaaren.

Härmän kappeliseurakunta jakaantui, kun ylisen Härmän asukkaat perustivat oman saarnahuonekunnan vuonna 1786. Vanha kappeliseurakunta jatkoi virallisesti Härmän seurakuntana alisen Härmän ja Ala-Kortesjärven asukkaita palvellen, josta viimeksi mainitut erosivat Kortesjärven seurakunnan perustamisen jälkeen 1789-93. Seurakuntaa kutsuttiin epävirallisesti ruotsiksi N e d e r H ä r m ä tai suomeksi A l a H ä r m ä.

Lapuan pitäjän jakautuessa AlaHärmän kappeliseurakunta erosi Lapuan ja Uudenkaarlepyyn kirkkopitäjistä ja yhdistettiin itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi vuonna 1859. Seurakunnan itsenäistäminen voitiin toteuttaa vasta sitten, kun kaikki silloiset papit eli Lapuan ja Uudenkaarlepyyn kirkkoherrat sekä Alahärmän kappalainen olisivat eronneet viroistaan tai kuolleet.

Lähteet:

- *Alahärmän Historia I, sivut 251-254, 261-262, 268-270 ja 282, kirjoittanut Eero Kojonen, julkaisijat Alahärmän kunta ja seurakunta, Ykkös-Offset Oy, Vaasa 1993*